

QUATRE ANYS DE L'ACORD UE-TURQUIA

Blanca Garcés Mascareñas, Investigadora sènior CIDOB
@blancagarcesmas

617

MARÇ
2020

Quatre anys després de l'acord entre la Unió Europea i Turquia, tot ha canviat. D'una banda, Turquia ha deixat d'exercir com a estat guardià de les fronteres europees i el seu president Recep Tayyip Erdogan ha proclamat una política de fronteres obertes com a forma de pressió sobre la UE. D'altra banda, han augmentat considerablement les arribades irregulars a les costes gregues. A la lentitud i col·lapse del sistema d'asil a Grècia, se li ha sumat l'amuntegament, la insalubritat i la inseguretat en els camps de refugiats. Aquests quatre anys d'acord posen de manifest que les polítiques de contenció (dins i fora de la UE) no funcionen i que qualsevol política migratòria que pretengui ser efectiva ha de tenir en consideració les vides que queden als marges.

* Aquest article
es va publicar
prèviament
al *Diari Ara*

Amb totes les mirades posades en l'impacte del Covid-19, arriba un nou aniversari de l'acord entre la Unió Europea i Turquia. I quatre anys després, res sembla igual. Quan es va signar, l'acord es va presentar com una solució infal·libre. Només una setmana després de la seva entrada en vigor el 20 de març del 2016, les arribades irregulars a Grècia es van reduir dràsticament. Es donava així per segellada la frontera oriental de la UE. Però el que aleshores semblava un model a reproduir, avui s'ha convertit en un malson. No només han augmentat les arribades irregulars a les illes gregues sinó que les imatges d'atacs xenòfobs a l'illa de Lesbos i de la policia grega disparant contra migrants no deixen a ningú indiferent. Què ha passat?

Sobre el paper, Turquia es va comprometre a readmetre tota persona arribada irregularment a les costes gregues. A canvi, els estats membres acceptaven reasentar un ciutadà sirí per cada sirí retornat a Turquia. L'objectiu final era recordar que tothom que travessés irregularment la frontera seria retornat. A la pràctica, el que va ser realment significatiu de l'acord va ser el compromís del govern turc de controlar les fronteres europees des de fora i d'acollir els refugiats que la Unió Europea ja no estava disposada a assumir.

Juntament amb l'externalització del control migratori, l'acord entre la UE i Turquia va comportar també la internalització d'espais d'excepció dins de les mateixes fronteres europees. Amb el tancament de la ruta dels Balcans

i l'entrada en vigor de l'acord, Grècia es va convertir en destí final. Els que van arribar després d'aquell 20 de març del 2016 van quedar atrapats a les illes. Segons la Comissió Europea, la restricció geogràfica era necessària per poder assegurar el retorn immediat a Turquia o als països d'origen d'aquells que haguessin arribat irregularment. És així com les illes gregues es van convertir en camps de detenció a cel obert.

Quatre anys després ni hi ha hagut expulsions massives de Grècia a Turquia ni s'han obert de manera significativa vies legals i segures de reasentament de Turquia a la UE. El govern turc, a més, es queixa que la UE no ha complert amb la seva part de l'acord: ni liberalització de visats, ni els 6.000 milions promesos, que segons Ankara van arribant amb comptagotes. Així és com Erdogan ha acabat complint les seves amenaces: "No estem en condicions d'atendre i alimentar tants refugiats. Si sou sincers, hi heu de participar; si no, deixarem les fronteres obertes".

Però el que explica realment el desenllaç d'aquestes últimes setmanes no només són les retòriques i incompliments polítics dels uns i dels altres, sinó les vides que n'han quedat al marge. Fora d'Europa, em refereixo a les vides d'aquells que segueixen a Síria, patint una guerra que ja porta més de 9 anys; també les d'aquells que són a Turquia (més de 4 milions de refugiats en total), la majoria sense papers i sent objecte d'explotació laboral, discriminació i exclusió dels serveis socials més bàsics. És el seu present sense futur el que els converteix en presa fàcil de les promeses d'Erdogan. I molts d'ells no hi tenen res a perdre. Ho intentaran tantes vegades com calgui, encara que sigui a vida o mort.

Dins d'Europa, em refereixo també a les vides dels que segueixen en la misèria i la desesperança fins i tot havent arribat. A la lentitud i el col·lapse del sistema d'asil a Grècia s'hi sumen l'amuntegament, la insalubritat i la inseguretat en els camps de refugiats. No és un problema d'incapacitat o recursos. La situació a les illes gregues pretén tenir un efecte dissuasori sobre els que encara podrien estar per arribar. Però, compte, que no és fàcil gestionar tanta desesperança. La misèria dels que viuen dins dels camps afecta també les vides dels de fora. Amb la sensació que el govern i la UE els han deixat sols, aquests últims han començat a atacar els migrants, en qui veuen l'origen de tots els seus mals. És una guerra entre pobres i oblidats. És una guerra sense fi perquè la solució no està en mans ni dels uns ni dels altres.

Això últim no és una justificació dels actes xenòfobs que hem vist recentment a Lesbos. És un crit d'alarma. Que ningú es ruboritzi davant del que està passant. És conseqüència d'aquest oblit planificat. Les polítiques de contenció (dins i fora de la UE) no funcionen. O funcionen només a curt termini. A mitjà i a llarg termini són una bomba de rellotgeria. Davant la desesperació no hi ha fronteres que valguin. Pel camí, no només estem limitant drets que pensàvem fonamentals sinó que estem posant la llavor del feixisme en una Europa que somiava haver-lo desterrat definitivament.